

Туулдг гемлэ ноолдхмн

Туулдг гем гисн—догшн, хэлдвртэ гем болдж тоолгдмн. Тиим гем өгдг бактериймудас кёлтэ, туулдг гемэр өвдсн күүнлэ нег савас хот ууснас авн цуг махмуд-цогц хордад, элкн өвдэд, цуста-асагъар дару-дарунь туулулдж ирдг гем. Тер цаглари, мел данъгин хоосар туулулх бээдл гарсн болдж медгдэд гемтсн күүг зована.

Эн гемиг ганцхн хэлдэд юмснь гемтэ кун, эс гидж тбрүн эрүл кун, эн гемин бактерийтэ чигн болна. Тиим улс туулдг гемин микробс туулджасн цаглари энъг-шадж уга олнар гаргэдг зөвтэ. Гемнэд туулджасн цаглань бум то курч тер микробс гарна, тер цаглари хэвргэдэн бээсн хувц-хунр, мбрэн үзсн газр болн нань чигн шидртэн бээсн юмсиг цугтнь хордана, газр бузрдаснас авн хурин болн цасна ус дахад худгудар, булгудур кесг гемин микробс гүүдж орад, эн усиг түүкэгъар уугъад амтн олар туулдг хэлдвртэ гемэр гемтцхэнэ.

Зуна халун цагт элкн туулдг гемл батхн ик йовуд өгнэ. Оли зүсн хайг, кир асхдг газрар, мбр үздг газрмудар нисэд сууджагъад, күүнэ иддг хот-хол деер, зер-земш, аагъсавд суудж бузрдулна. Ганцхн тавгарн, дживрари, элкарн гем зөбдг батхн тархасн деерэн, кесг цагтан туулдг гемин микробсинь гарагъад хэлдэгъад бээдг зөвтэ. Иддг хотас, темсн, зер-земш, шикр болн нань чигн буслгъл уга түүкэгъар иддг хотс аамшгтэ, тедн деер батхн суугъад бузрдулчкхла, медгдлго идгдэд гем өгнэ. Темс зер-земшиг түүкэгъар угъасна бийнь-чигн туулдг гемин котлвр болдж хэлдэнэ.

Туулдг гемин микробс киртэ гар дахад, түүкэ бузр усар угъасн хот-хол дахад геснд орчкад, тендэн олар өснэ. Тегэд чигн гемтсн кун, тер гемин микробс цогцд ордж шиньгрсн дарунь медхш, гемнэд хойр-гурв хонхлань эклэд халу-дбрэд, элкнь мошкддж өвдэд, түрүн даругъан аса болсн юмар, цааранднь цустагъар дару-дарунь туулулна. Күндэр гемтсн цагт бөблджүлх зөвтэ, тасрхан уга мбрэн

үзх дур кургэд бээдг мөн (суткдан 50—60 дакдж). Көкэр бичкн күүкд цусар туулдг гемэр ик күндэр гемтнэ.

Тер дотр торгын кшилгэр болн көшдг ханэдэр өвдэд эдгсн, му хотар бээсн, чидл тату бичкдүд эн гемлэ харгъхларн икэр муурад одна. Цаглань чикэр эс эмнлгъ кехлэ, туулдг гем, зэрмдэн сэн болад, зэрмдэн шинэс эклэд босдг гемд хуврдж-чигн оддг йовдл бээнэ, тер цагт гемтэ күүнэ махмуд-цогц гемлэ иджлэд, гемин өмнэс ноолдг аргънь алдрад, гемд диилгдэд оддг зөвтэ.

Өдгэ цагт, цусар туулулдж гемиг эмндг, оли зүсн ик күчтэ болн чинртэ эмс, мана эмчирт бээнэ. (Тер эмин нерднь: синтолицин, левомицетин, биомицин, сульфамидн препарат болн нань чигн кесг эмс). Болв, эртэр гем ирсн дарунь цаг давулго, чикэр эмнхлэ эн эмс тусан кургнэ, больницд кевтэд эмнүлхлэ улм сäänэр туслна.

Эн гемлэ ноолда кедж, өмнэснь сөрглт келгънь юмб гихлэ:

1. Гаран цеврэр бэрх кергтэ, тер дотр хот уухиннь өмн, кун гардг герт одснанны хбөн сäänэр гаран угъах кергтэ.

2. Түүкэ ус уухмн биш, тер дотр болх-болшго боодгцандгас ус уухмн биш.

3. Темс, зер-земш идхэсн өмн сäänэр угъах кергтэ. Турүлэд буслгъсн халун усар, дакад кинтрүлчксн буслгъсн усар угъадг зөвтэ.

4. Батхн хурдгла ик ноолда кех кергтэ. (Терздэн сетк хаддад, батхн үкдг хор тавад болн талдан аргъар чигн алад уга кех кергтэ)

5. Аагъ-сав, хот-хоолан буту шкафт хадгълх кергтэ.

6. Бээсн геран, хашагъан, бузр усн, бог-тоос асхдг газран, гардг газран цевр-цеерэр бэрх кергтэ.

7. Джил болгын хавртнь геснэ гемин өмнэс тэрэ тэрүлх кергтэ

8. Цевр-цеерэр бээлгын оли амтнэ эрүл-менд бээлгынэ эркн тбрнь болдгиг кун болгын медх зөвтэ. Киртэ, бузр-азрар бээсн газрт гем делгрдг йоста мөн.